

İnsan Hakları Ders Notları

Kapsamlı Ders Notu – JANPOL EĞİTİM

www.janpolsinav.com

- ✓ Temel kavramlar: Onur, Hak, Özgürlük, Ödev
- ✓ İnsan haklarının ulusal ve uluslararası gelişim süreci
- ✓ Uluslararası örgütler ve belgeler (BM, AK, AGİT, AB)
- ✓ Kolluk yetkileri ve temel prensipler
- ✓ Silahlı Çatışma Hukuku esasları
- ✓ Mağdur hakları: Kadın, Çocuk ve Özel Gruplar

www.janpolsinav.com

1. TEMEL KAVRAMLAR

Tanım: İnsan hakları; insanın yalnızca insan olması nedeniyle doğuştan sahip olduğu **ahlaki haklardır**. Temelini **onur, hak, özgürlük ve ödev** kavramları oluşturur.

1.1 İnsan Onuru - Hakların Temeli

İnsan onuru, insan haklarının temel taşıdır; insanın kendisine karşı duyduğu öz saygı, haysiyet ve manevi varlığını ifade eder.

Boyut	Açıklama
Evrensellik	İnsan onuruna saygı yükümlülüğü zamana ve koşullara göre değişmez. Bir suçlu veya ölmüş kişi dahi sırf insan olduğu için bu değere sahiptir.
Sorumluluk	Onurlu bir hayat sürme isteği, bireye kendi yeteneklerini geliştirme ve diğer insanların haklarına saygı duyma gibi sorumluluklar yükler.
Devletin Rolü	Modern hukuk sistemlerinde devletin temel ödevi insan onurunu korumak ve bu onura dayanan hakların kullanılabilmesi için güvenli ortamı sağlamaktır.

1.2 İnsanın Olanakları: Akıl ve Vicdan

Akıl ve vicdan, insanı diğer canlılardan ayıran en temel niteliklerdir. Neyin doğru, neyin yanlış olduğuna dair düşünce üretebilmek yalnızca insana özgü bir olanak olarak tanımlanır. Bu olanaklar sayesinde insan davranışlarını kendi istek ve seçimleri doğrultusunda kontrol edebilir.

- **Karşılıklı saygı:** İnsan, ahlaki değerleri sayesinde başkalarının da kendisiyle aynı haklara sahip olduğunu kabul eder.
- **Evrensel eşitlik:** Tüm insanlardaki ortak yönler "insanlık durumu"nu oluşturur; dünyadaki tüm insanlar insanlık ailesinin eşit bireyleridir.
- **Kişisel gelişim:** İnsan ne kadar çok hak ve özgürlüğe sahip olursa ve ödevlerini yerine getirirse, aklını ve vicdanını kullanma potansiyeli o kadar gelişir.

1.3 Hak ve Özgürlük Kavramları

Kavram	Açıklama
Hak	Toplumu düzenleyen kurallar çerçevesinde kişilerin sahip oldukları değerler üzerindeki tasarruf yetkisidir. Kaynakları: sözleşme, hukuk, gelenek, ahlaki ilkeler.
Negatif Özgürlük	Devletin bireye müdahale etmemesi (karışmama ödevi). Klasik liberal anlayışı yansıtır. "Gece bekçisi devlet" anlayışının temelidir. Anayasada "negatif statü hakları / koruyucu haklar" olarak sınıflandırılır.
Pozitif Özgürlük	Devletin bireyin özgürlüğünü fiilen kullanabilmesi için eğitim, sağlık ve barınma gibi imkânları sağlaması. Sosyal devlet ilkesinin temeli. Anayasada "pozitif statü hakları / isteme hakları" olarak geçer.
Sınırlılık	Hiç kimseye sınırsız özgürlük tanınamaz; birinin sınırsız özgürlüğü başkasının hakkını yok edebilir. Özgürlüklerin sınırı bir başkasına zarar vermemektir.

Hakların Kaynakları

Kaynak	Açıklama
Sözleşme (Akit)	Tarafların karşılıklı rızasına dayanan irade beyanı. Satış → mülkiyet hakkı; kira → kullanım hakkı.
Hukuk Kuralları	Anayasa, yasa ve yönetmelik. Dinamiktir; yeni düzenlemeyle daha önce hak olmayan durum hak haline gelebilir.
Gelenek (Töre)	Bir davranışın doğruluğunun toplumun büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmesiyle ortaya çıkan haklar.
Ahlaki İlkeler	İnsan haklarının felsefi temeli. Her ahlaki gereklilik insan hakkı değildir; örn. komşuya günaydın demek ahlaki gerekliliktir ama hukuki bir hak değildir.

1.4 Ödev - Toplumsal Dengenin Güvencesi

Ödev, kişilerin daha düzenli ve güvenli bir yaşam için topluma ve çevrelerine karşı yerine getirmek zorunda oldukları davranışlardır.

- **Karşılıklılık:** Sosyal hayatta her şey karşılıklıdır; başkalarının haklarını gözetmeyenler kendi haklarına saygı bekleyemez.

- **Sınırlandırma:** Ödev kavramı, toplumdaki herkesin haklarını kullanabilmesi için bireylerin temel haklarının makul düzeyde sınırlandırılması sonucu oluşur.
- **Demokratik güvence:** Ödevlerini yerine getiren bireyler, insan haklarının toplumsal temelini ve güvencesini sağlamlaştırır.

1.5 Kolluk (Jandarma) Açısından Temel Kavramlar

İlke	Açıklama
Yetki Sınırı	Kolluğa verilen yetkiler hakları yok etmek için değil, hakların kullanılabilceği güvenli ortamı sağlamak için birer emanettir .
Hukuka Bağlılık	Zor ve silah kullanma gibi temel haklara müdahale eden yetkiler kullanılırken yasallık, zorunluluk ve orantılılık ilkelerine uymak zorunludur.
Onur ve Masumiyet	Gözaltındakilere insanca muamele, masumiyet karinesine saygı ve işkence yasağının mutlak uygulanması insan onurunun korunması açısından hayatidir.

2. İNSAN HAKLARININ GELİŞİM SÜRECİ

2.1 Uluslararası Gelişim Süreci

İnsan haklarının uluslararası gelişim süreci antik çağlardan modern döneme uzanır. Asıl dönüşüm **İkinci Dünya Savaşı** sonrasında yaşanmış; savaşın yarattığı acılar insan haklarının uluslararası düzeyde korunmasını zorunlu hale getirmiştir.

Tarihsel Kökenler ve Temel Belgeler

Dönem / Belge	Önemi
Sofistler - İlk Çağ	İnsan hakları düşüncesinin felsefi kökleri. Orta Çağ'da dinsel dogmalar bu düşünceyi geri planda bırakmıştır.
Magna Charta (1215)	İngiltere'de kralın yetkilerini kısıtlayan ve kişilere can/mal güvenliği tanıyan ilk önemli belge.
Virginia Bildirisi (1776)	Tüm insanların doğuştan eşit, özgür ve bağımsız olduğunu; temel hakların devredilemez olduğunu ilan etmiştir.
Fransız Bildirisi (1789)	Hakları "doğal, devredilemez ve kutsal" olarak tanımlamış; özgürlük, mülkiyet ve güvenliği temel haklar olarak saymıştır.
BM Kuruluşu (1945)	II. Dünya Savaşı sonrası kurulan BM; insan haklarını uluslararası hukukun temel konusu haline getirmiştir.
İHEB (1948)	İnsan Hakları Evrensel Bildirisi. Evrensel hak standardının sembolik başlangıcı.
Avrupa Konseyi (1949)	En etkin bölgesel hak koruma sistemi. AİHM ile bireysel başvuru mekanizması oluşturulmuştur.

Gelişim Sürecinin Temel Özellikleri: **Evrensellik** - dil, din, ırk ayrımı gözetmeksizin tüm insanlık için geçerli. **Hukuki Güvence** - bildirgelerden bağlayıcı sözleşmelere dönüşüm. **Sürekli Genişleme** - 1. kuşak kişisel/siyasal haklardan 2. kuşak sosyal/ekonomik haklara uzanan süreç.

2.2 Ulusal Gelişim Süreci - Türkiye

Türkiye'nin ulusal gelişim süreci, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin güncel anayasal düzenine uzanan bir hukuki modernleşme

hikâyesidir. Hakların kaynağının hükümdardan millete geçişini temsil eder.

Osmanlı Dönemi

Belge	Önemi
Fatih Kanunnamesi	İstanbul'un fethinden sonra yayımlanmış; din ve vicdan özgürlüğünü ileri düzeyde tanıyarak gayrimüslim tebaanın haklarını güvence altına almıştır.
Tanzimat Fermanı (1839)	Can ve mal güvenliği, şeref ve haysiyetin korunması gibi temel hakları Müslüman ve gayrimüslim tebaa için eşit olarak tanımıştır.
Islahat Fermanı (1856)	Gayrimüslim tebaanın haklarını genişletmiş; hukuk önünde tam eşitliği ve işkencenin yasaklanmasını hedeflemiştir.
1876 Kanun-i Esasî	İlk Osmanlı anayasası. Kişi güvenliği ve konut dokunulmazlığı gibi haklar ilk kez anayasal güvenceye kavuşturulmuştur.

Cumhuriyet Dönemi - Anayasalar

Anayasa	Temel Özellikler
1921 Anayasası	Milli mücadele sırasında hazırlanmış; egemenliği kayıtsız şartsız millete vererek demokrasinin temelini atmıştır.
1924 Anayasası	Özgürlük tanımını 1789 Fransız Bildirisi'nden almıştır. 1934'te kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.
1961 Anayasası	İnsan haklarını temel alan, Anayasa Mahkemesi gibi denetim güvencelerini oluşturan "hukuk devleti" belgesidir.
1982 Anayasası	Hakların yanında bireyin topluma karşı ödev ve sorumluluklarını da vurgular. Madde 90: Temel haklara ilişkin uluslararası sözleşmeler kanunlarla çelişirse sözleşme hükümleri esas alınır.

Anayasa Madde 90 - Kritik Kural: Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel haklara ilişkin uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir. Kanunlarla çelişmesi durumunda **uluslararası sözleşme hükümleri esas alınır.** Jandarma personeli, yetki kullanımında yalnızca iç mevzuatı değil bu belgeleri de esas almalıdır.

3. ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE BELGELER

3.1 Birleşmiş Milletler (BM)

BM, 1945'te II. Dünya Savaşı'nın ardından dünya barışını ve güvenliğini korumak amacıyla kurulmuş küresel örgüttür.

Organ	İşlevi
Genel Kurul	Her üye devletin temsil edildiği organdır. Kararlar tavsiye niteliğindedir; siyasi ve manevi gücü yüksektir.
Güvenlik Konseyi	Barış ve güvenlikten sorumlu icra organı. Kararları tüm üye ülkeler için bağlayıcıdır .
ECOSOC	Ekonomik ve sosyal sorunlarla ilgilenir; insan haklarına saygı için önerilerde bulunur.
UAD	Devletler arasındaki uyuşmazlıkları barışçıl yollarla çözer.

Temel BM Belgeleri

Belge	Açıklama
İHEB (1948)	İnsanlık tarihinin en önemli ortak başarılarından biri. Hukuki bağlayıcılığı olmasa da tüm dünya devletlerinin haklara saygısını dile getirir.
İkiz Sözleşmeler	"Medeni ve Siyasi Haklar" ile "Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar" sözleşmeleri. Türkiye tarafından onaylanmıştır.
Özel Alan Sözleşmeleri	İşkencenin önlenmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, CEDAW (Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi), Irk Ayrımcılığının Önlenmesi, Engelli Hakları.

3.2 Avrupa Konseyi (AK) ve AİHM

1949'da kurulan Avrupa Konseyi; "hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan haklarına saygı" temelleri üzerine inşa edilmiştir. Türkiye **kurucu üye** sıfatıyla katılmıştır. Dünyada en etkin insan hakları güvence sistemine sahip uluslararası kuruluştur.

Mekanizma / Belge	Açıklama ve Önemi
AİHM - Bireysel Başvuru	Bireylere kendi devletleri aleyhine uluslararası mahkemeye başvurma hakkı tanır. BM belgelerinden en önemli farkı budur; ihlal durumunda maddi yaptırım ve tazminat söz konusudur.
CPT - İşkenceyi Önleme Komitesi	Nezarethaneler ve cezaevleri gibi yerlere haberli veya habersiz ziyaretler gerçekleştirir. Jandarma karakolları da bu denetim kapsamındadır.
Avrupa Sosyal Şartı	AİHS'nin ekonomik ve sosyal haklar bakımından karşılığıdır.
İstanbul Sözleşmesi	Kadına yönelik şiddetle mücadelede yaptırım gücü olan ilk uluslararası sözleşme. Türkiye ilk imzacı ülkeydi. Türkiye 1 Temmuz 2021'de sözleşmeden ayrılmıştır.

3.3 AGİT ve Avrupa Birliği (AB)

Kuruluş / Belge	Açıklama
AGİT	Güvenliği insan haklarıyla ilişkilendiren kapsamlı perspektif. Belgeleri (Helsinki Nihai Senedi vb.) ahlaki ve siyasi bağlayıcılık taşır; hukuki yaptırım gücü yoktur.
AGİT - Davranış İlkeleri Rehberi	Güvenlik kuvvetlerinin demokratik kontrolünü ve kuvvet kullanımında orantınlılığı hedefleyen belge. Jandarma personeli için önemli bir etik standart kaynağıdır.
AB - Kopenhag Kriterleri (1993)	AB üyeliği için sağlam demokratik yapı ve insan haklarına saygı vazgeçilmez ön şarttır.
AB - Temel Haklar Şartı (2000)	Haysiyet, özgürlük, eşitlik, dayanışma, vatandaşlık ve adalet olmak üzere altı ana bölümden oluşur. BM ve AK sözleşmelerindeki hakları teyit eder.

3.4 Uluslararası Hükümet Dışı Kuruluşlar (NGO/STK)

Kuruluş	Faaliyetleri ve Önemi
Amnesty International (1961)	Tarafsızlık ilkesiyle hareket eder. Kolluk için hazırladığı "10 Temel İnsan Hakları Standardı" güvenlik güçlerinin uyması gereken evrensel etik kuralları ve kuvvet kullanımı sınırlarını belirler.

Kuruluş	Faaliyetleri ve Önemi
Human Rights Watch (HRW)	Yargısız infaz, işkence, keyfi tutuklama gibi ihlalleri takip eder; raporlarla hükümetler nezdinde baskı oluşturur.
ICRC - Kızılhaç Komitesi (1863)	En eski insancıl kuruluş. Savaş esirlerinin korunması ve Cenevre Sözleşmelerinin (Silahlı Çatışma Hukuku) uygulanmasını denetler.
Helsinki Federasyonu	İşkence ve kötü muamele iddialarını araştırır; karakollardaki faaliyetleri takip eder.

4. KOLLUK YETKİLERİ VE İNSAN HAKLARI

4.1 Temel Prensipler

Jandarma gibi genel kolluk görevlileri, temel hak ve özgürlüklere müdahale etme yetkisine sahip olduklarından bu yetkileri kullanırken **yasallık, gereklilik ve orantılılık** ilkelerine uymak zorundadır.

İlke	Açıklama ve Uygulaması
Yasallık (Kanunilik)	Kolluğun tüm eylem ve işlemleri anayasa ve yasalara dayanmalıdır. Arama, yakalama ve gözaltı gibi işlemlerin şartları kanun tarafından belirlenmiş olmalıdır. Kanunun açıkça yetki vermediği alanda müdahale edilemez.
Gereklilik (Zorunluluk)	Bir tedbire ancak başka yol kalmadığında ve kamu düzeninin bozulacağı kesinse başvurulmalıdır. Zor ve silah kullanmada bu ilke " son çare " olarak uygulanır.
Orantılılık (Ölçülülük)	Uygulanan tedbir ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir denge bulunmalıdır. Kolluk, tehlikeyi önlemek için yeterli olan en hafif tedbiri seçmekle yükümlüdür. Güç, amaç hasıl olduğu anda derhal sonlandırılmalıdır.

Ayırım Gözetmeme: Kolluk hizmeti dil, din, ırk veya siyasi görüş ayrımı gözetmeksizin sunulmalıdır. Çocuklar, engelliler ve yaşlılar gibi hassas gruplara yönelik ise "insancılık" gereği pozitif yaklaşım sergilenmelidir.

4.2 Adli İşlemler: Yakalama, Gözaltı, İfade Alma

Aşama	Yükümlülükler ve Yasaklar
Yakalama ve Bilgilendirme	<ul style="list-style-type: none">• Yakalanma nedenleri anladığı dilde derhal bildirilmelidir.• Her yakalama tutanakla tespit edilmeli ve deftere işlenmelidir.• Yakınlarına bildirim savcı kararıyla gecikmeksizin yapılmalıdır.
Gözaltı Süreci ve İnsanca Muamele	<ul style="list-style-type: none">• Sağlık kontrolü: Birime girişte ve çıkışta doktor raporu zorunludur.• Beslenme, barınma, havalandırma ve hijyen standartlarına uygun karşılanmalıdır.• Gözaltı süresi yasal sınırları aşamaz; tüm işlemler yargısal denetime tabidir.

Aşama	Yükümlülükler ve Yasaklar
İfade Alma ve Yasak Yöntemler	<ul style="list-style-type: none">İfadeler mutlaka kişinin özgür iradesine dayanmalıdır.İşkence, kötü muamele, ilaç verme, yorma ve aldatma yasaktır (CMK m.148).Müdafî hazır bulunmaksızın alınan ifade, şüpheli onaylamadıkça hükme esas alınamaz.Çocuklar için müdafî zorunludur.

4.3 Zor ve Silah Kullanma Yetkisi

Zor ve silah kullanma, yaşam hakkına müdahale potansiyeli taşıdığı için insan hakları bağlamında en hassas yetkilerden biridir. Silah kullanmanın amacı **öldürmek değil**, saldırıyı defetmek veya mukavemeti kırmaktır.

Kuvvet Kullanmanın Kademeleri

1	Manevi Güç - İhtar, uyarı, telkin ve kuvvet gösterisi.
2	Bedeni Kuvvet - Kişinin bedeni gücüyle müdahale (tutma, yakalama).
3	Maddi Güç - Kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gaz, polis köpekleri.
4	Silah Kullanma - Tüm yöntemlerin yetersiz kaldığı durumlarda başvuru son aşama.

Konu	Açıklama
Yöntem	Önce havaya ihtar atışı, ardından ayağa ateş. Hedefe doğrudan ateş yalnızca mutlak zorunluluk ve meşru savunma hallerinde mümkündür.
Raporlama	Zor/silah kullanılan her durum derhal amirlere rapor edilmeli; tutanakta "başka çare kalmadığı" ayrıntılarıyla belirtilmelidir.
Hukuki Sorumluluk	Şartlar oluşmadan silah kullanmak suçtur ; şartlar oluştuğu halde kullanmamak TCK m.257 uyarınca "Görevi İhmal" sayılabilir.
AİHM Yaklaşımı	Operasyonel planlama eksikliği veya delil eksikliği durumunda AİHM yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verebilir (McCann / Birleşik Krallık davası).

4.4 Nezarethane Standartları ve Sağlık Raporu

Standart	Detaylar
Fiziksel Koşullar	En az 7 m² genişlik, 2,5 m yükseklik , duvarlar arası en az 2 m mesafe . Yeterli doğal ışık, havalandırma, yeme-içme, tuvalet ve temizlik zorunludur.
Ayrım İlkesi	Aynı suçla ilgisi olanlar, hasımlar, erkekler-kadınlar ve çocuklar-yetişkinler birbirinden ayrı tutulmalıdır.
Kamera ve Kayıt	24 saat kamera izleme; kayıtlar 1 yıl saklanmalıdır.
Defter Tutma	"Nezarete Alınanların Kaydına Ait Defter" silintisiz tutulmalı ve en az 10 yıl saklanmalıdır. Adli açıdan en kritik delil kaynağıdır.
Sağlık Raporu	Gözaltına alma, yer değiştirme, süre uzatımı ve serbest bırakma anlarında doktor raporu zorunludur. İfadeyi alan personel ile muayeneye götüren personel farklı olmalıdır.

CPT Denetimi: Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi, jandarma karakollarını ve nezarethaneleri **haberli veya habersiz** ziyaret ederek nezarethane koşullarını, sağlık raporlarının varlığını ve kayıt defterlerini titizlikle inceleme yetkisine sahiptir.

4.5 Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkı

Müdafî yardımından yararlanma hakkı, **adil yargılanma hakkının (AİHS m.6)** ayrılmaz bir parçasıdır.

Konu	Açıklama
Hakkın Kapsamı	Şüpheli yakalandığı andan itibaren müdafî yardımından yararlanabilir. Müdafinin görüşme ve ifade alma süresince yanında olma hakkı engellenemez.
Zorunlu Müdafîlik	18 yaşından küçükler , sağır/dilsiz veya kendini savunamayacak derecede malul olanlar ve alt sınırı 5 yıldan fazla hapis gerektiren suçlarda talep aranmaksızın müdafî zorunludur.
Gizlilik	Şüpheli vekaletnamesiz müdafîyle her zaman ve başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir; yazışmalar denetime tabi tutulamaz.
Kolluğun Yükümlülüğü	Kolluk yakalama anında müdafî hakkını anlaşılır biçimde bildirmekle yükümlüdür. Müdafisiz alınan ifade, şüpheli onaylamadıkça hükme esas alınamaz.

5. SİLAHLI ÇATIŞMA HUKUKU (SÇH)

Amaç: SÇH; askerî harekâtın etkin yürütülmesi ihtiyacı ile gereksiz acı ve yıkımın önlenmesi arasında bir denge kurmayı amaçlar.

5.1 Temel İlkeler

İlke	Açıklama
Askerî Gereklilik	Devletlerin savaşta ulaşacağı tek meşru hedef düşmanın askerî güçlerini zayıflatmaktır . Somut askerî avantaj sağlamayan faaliyetler yasaktır. Bu ilke SÇH kurallarını askıya almak için bahane olarak kullanılamaz.
İnsancılık (Martens Hükümü)	Tüm insanlara cinsiyet, uyruk, ırk veya din ayrımı gözetmeksizin insanca davranılmalıdır. SÇH'nın kapsamadığı durumlarda dahi "insancıl gerekler" ve "kamu vicdanı" uluslararası hukuk koruması sağlar.
Ayırım	Muharipler ile siviller ve askerî hedefler ile sivil nesnelere arasında kesin ayırım yapılmalıdır. Bir nesnenin sivil olup olmadığı konusunda şüphe varsa sivil kabul edilir .
Orantılılık	Saldırıdan beklenen askerî avantaj ile sivillerin göreceği zarar arasında makul bir denge olmalıdır; beklenen sivil zayıyat askerî kazanca oranla aşırıysa saldırıdan kaçınılmalıdır.

5.2 Muharip ve Sivil Ayırımı

Statü	Tanım ve Hakları
Muharip	Sağlık personeli ve din görevlileri hariç devletin silahlı kuvvetlerinin her mensubu. Yakalandığında savaş esiri statüsü kazanır.
Sivil	Silahlı kuvvetlere mensup olmayan kişi. Şüphe halinde sivil kabul edilir . Çatışmaya doğrudan katılmadığı sürece saldırılardan korunur.
Savaş Dışı (Hors de Combat)	Teslim olan, yaralanan veya savaşamayacak duruma gelen muharip. Artık savaş dışı sayılır; saldırıdan korunmalıdır.

Statü	Tanım ve Hakları
Paralı Asker	Sırf maddi kazanç için çatışmaya katılan kişi muharip sayılmaz; savaş esiri statüsüne hak kazanamaz. Yargılanabilir ancak insanca muamele hakkı saklıdır.
Sağlık / Din Personeli	Silahlı kuvvetler mensubu olsalar da "muharip" sayılmaz; münhasıran hizmet verdikleri sürece özel koruma altındadır.

5.3 Harp Esirleri

Teslim olan veya savaşamayacak duruma gelen düşman personeli ile savaş derhal kesilmelidir. **Teslim olan düşman personelinin öldürülmesi kesinlikle yasaktır.** Cinsiyet, ırk, din veya siyasi inanç ayrımı gözetmeksizin insanca muamele esastır.

- ▶ Arama yapılmalı; kimlik belgeleri hariç silah ve tüm dokümanlara el konulmalıdır.
- ▶ Alınan kişisel eşyalar için belge verilmeli ve eşyalar etiketlenmelidir.
- ▶ Esirler kaçma koordinasyonunu engellemek için sınıflara göre **gruplandırılmalıdır.**
- ▶ En kısa sürede sorgulanmak üzere geri bölgeye tahliye gerçekleştirilmelidir.

5.4 Yasaklı Silahlar ve Yöntemler

Yasak Türü	Açıklama
Kimyasal / Biyolojik	Boğucu, zehirleyici gazlar; bakteriyolojik savaş yöntemleri ve zehirli silahlar kesinlikle yasaktır.
Yasaklı Mühimmat	Dumdum kurşunları, tırtıklı mermiler, röntgende görünmeyen parçalanmış maddeler.
Ayırım Gözetmeyen Silahlar	Belirli askerî hedefe yöneltilemeyen; sivil halkı da etkileyen silahlar yasaktır.
Bubi Tuzakları	Görünürde zararsız nesnelere (oyuncak, dini nesne, yiyecek, koruyucu amblem) bağlanan tuzaklar yasaktır.
Ottawa Antlaşması	Anti-personel kara mayınlarının kullanımı, üretimi ve depolanmasını yasaklar. Türkiye de taraftır.

Yasak Türü	Açıklama
Hainlik (Perfidi)	Kızılay/Kızılhaç veya BM gibi koruyucu amblemlerin kötüye kullanılması ağır ihlaldir.
Sivillere Saldırı	Sivil halkı hedef almak, toplumda terör yaratmak veya sivilleri rehin almak kesinlikle yasaktır.

5.5 Savaş Suçları

Kategori	Açıklama
Kişilere Karşı Ağır İhlaller	Kasten öldürme, işkence veya biyolojik deneyler dahil insani olmayan muamele, vücuda veya sağlığa kasten büyük ıstırap verme.
Hürriyete Karşı	Savaş esirini düşman kuvvetlerinde hizmete zorlamak, adil yargılanma hakkından mahrum bırakmak, rehin almak.
Komutanın Sorumluluğu	Astların SÇH'yi ihlal ettiğini bilen veya bilmesi gereken komutan, gerekli tedbirleri almadığında bizzat sorumlu tutulur. " Emir aldım " savunması açıkça hukuka aykırı emirlerde kabul edilmez.
Uluslararası Yargı	Savaş suçları Uluslararası Ceza Divanı (UCD) tarafından yargılanır. Zaman aşımı işlemez.

6. MAĞDUR HAKLARI VE ÖZEL GRUPLAR

6.1 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

Kadına yönelik şiddet; **"bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da oransız bir şekilde kadınları etkileyen şiddet"** olarak tanımlanır. Kadın-erkek eşitsizliğinden kaynaklanan sistematik bir insan hakkı ihlali olarak değerlendirilir.

Şiddet Çeşitleri

Şiddet Türü	Tanım ve Kapsamı
Psikolojik	Aşağılamak, bağırarak hakaret etmek, korkutmak, aşırı kıskançlıkla kısıtlamak, sosyal ilişkileri sınırlamak.
Cinsel	İstemediği yer/zamanda cinsel ilişkiye zorlamak, doğuma/kürtaja zorlamak, fuhşa zorlamak. TCK evlilik içi tecavüzü de suç kapsamına almıştır.
Ekonomik	Çalışmasına izin vermemek, gelirini elinden almak, istemediği işte zorla çalıştırmak. Kadının erkeğe bağımlılığını pekiştirir.
Fiziksel	İtip kakmak, tokatlamak, tekmelemek, kesici veya vurucu aletlerle zarar vermek, sağlık hizmetlerinden yararlanmasını engellemek.

Hukuki Çerçeve

Mevzuat	İçerik ve Önemi
6284 Sayılı Kanun (20 Mart 2012)	Koruyucu tedbirler: Barınma yeri, geçici maddi yardım, kimlik gizleme. Önleyici tedbirler: Faily konuttan uzaklaştırma, silahlara el koyma. Tedbir için delil veya belge aranmaz; mağdurun beyanı esastır. İlçe Jandarma Komutanı gecikmesinde sakınca bulunan hallerde re'sen karar alabilir.
İstanbul Sözleşmesi (2011)	Yaptırım gücü olan ilk uluslararası sözleşme. 4P: önleme, koruma, kovuşturma, bütüncül politika. Denetim organı: GREVIO. Not: Türkiye 1 Temmuz 2021 itibarıyla sözleşmeden ayrılmıştır.
CEDAW (1985)	BM Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi. Türkiye taraftır.
Anayasa m.10	Kadın-erkek eşitliğini devlet güvencesine bağlamıştır.

İstanbul Sözleşmesi'nden Ayrılma: Cumhurbaşkanlığı kararıyla 20 Mart 2021 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan kararla duyurulmuş; üç aylık bildirim sürecinin tamamlanmasının ardından **1 Temmuz 2021** itibarıyla sözleşmenin ülke içi hukuki bağlayıcılığı sona ermiştir.

Kolluğun Müdahale Yükümlülükleri

Yükümlülük	Açıklama
Temel Yaklaşım	Empatik, yargılamayan ve güven verici dil kullanılmalıdır. "Aile meselesi" diyerek mağduru geri göndermek yasalara aykırıdır ve yeni suça zemin hazırlayabilir.
İhbar Tutanağı	Şiddet iddiası öğrenilir öğrenilmez derhal ihbar tutanağı düzenlenmeli ve Cumhuriyet Savcısına bildirilmelidir. Mağdur şikayetinden vazgeçse dahi kamu davası olarak işlemler sürdürülür.
Kayıt Formu ve Sağlık Raporu	"Aile İçi Şiddet Olayları Kayıt Formu" eksiksiz doldurulmalı; mağdurun darp/cebir raporu aldırılmalıdır.
Gizlilik	Mağdurun ve ailesinin kimlik bilgileri tüm resmi kayıtlarda gizli tutulmalıdır.

6.2 Çocuk Hakları ve Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)

Çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile **18 yaşını doldurmamış kişidir**. Bu tanım BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ile uyumludur. Çocuklar; **yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarına** sahip birer hak öznesidir.

ÇKK'daki Tedbir Türleri

Tedbir	İçeriği
Danışmanlık	Çocuğun bakımıyla sorumlu olanlara çocuk yetiştirme konusunda yol gösterme.
Eğitim	Bir eğitim kurumuna devam etme veya meslek edinme kurslarına yönlendirme.
Bakım	Bakım sorumluluğu yerine getirilemediğinde çocuğun resmi veya özel kuruma yerleştirilmesi.
Sağlık	Fiziksel ve ruhsal sağlığın korunması ile rehabilitasyonu.

Tedbir	İçeriği
Barınma	Barınma yeri olmayan çocuklara veya hayati tehlikesi olan hamile kadınlara uygun yer sağlanması.

Çocuk Adalet Sistemi - Temel Kurallar

Kural	Açıklama
İhtisaslaşma	Soruşturmalar Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesindeki çocuk büroları tarafından yürütülür.
Zorunlu Müdafî	İfade alınırken taleplerine bakılmaksızın mutlaka avukat (müdafî) bulundurulması zorunludur.
Kelepçe Yasağı	Çocuklara kelepçe takılması yasaktır.
Yaş Sınırı	12 yaşını doldurmamış çocuklar suç nedeniyle yakalanamaz; kimlik/suç tespiti yapıp serbest bırakılır.
Gizlilik	Çocukların kimlikleri ve işledikleri eylemler mutlaka gizli tutulmalıdır .
Barındırma	Gözetim altına alınan çocuklar kolluğun çocuk birimlerinde veya yetişkinlerden ayrı tutulmalıdır.

6.3 Çocuk İzleme Merkezleri (ÇİM)

Türkiye'de 2012 yılı itibarıyla kurulan ÇİM'ler, özellikle **cinsel suç mağduru çocukların** ifadelerinin alınması ve mağduriyetlerinin yönetilmesi için tasarlanmıştır. Temel amaç, çocuğun yaşadığı travmayı derinleştirmeden adli ve tıbbi işlemleri tek merkezde gerçekleştirmektir.

Mekanizma	Açıklama
Tek Seferde Dinleme (CMK m.236/2)	Psikolojisi bozulmuş çocuk mağdurların zorunluluk olmadıkça yalnızca bir defa dinlenmesi esastır. İkincil mağduriyetin önlenmesi amacıyla uygulanır.
Kayıt Zorunluluğu	Dinleme sırasında görüntü veya ses kaydı zorunludur . Bu kayıtlar mahkemede delil olarak kullanılarak çocuğun tekrar ifade vermesi önlenir.
Uzman Bulundurma	Psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bulundurulması yasal zorunluluktur.

Mekanizma	Açıklama
Adli Görüşme Odaları (AGO)	2012-2014 yılları arasında oluşturulan; teknik donanımlı, SEGBİS uyumlu özel ortamlar. Çocukla adli görüşmeye uygun fiziksel koşullar sağlar.

Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi: Çocukla ilgili her türlü işlemde (soruşturma, yargılama, tedbir alma) gözetilmesi gereken birincil önceliktir. Jandarma personeli bu ilkeyi tüm uygulamalarında esas almalıdır.